

Spolupráce Akademie věd s regiony pomáhá i k záchraně kulturního dědictví

6.6.2024 - Zuzana Dupalová | Akademie věd České republiky

Společně financované výzkumné projekty programu Regionální spolupráce AV ČR a jejich aplikace pomáhají ke zvýšení kvality života - v loňském roce jich řešila pracoviště s regionálními partnery celkem 19.

Věnovaly se mimo jiné zjišťování kvality povrchů, získávání informací o znečištění vzduchu, mapování invazivního druhu hmyzožravce jako prevence ztráty biologické rozmanitosti, archeologickým nálezům i přiblížení poválečného vývoje pohraničního regionu.

„Spolupráce pokrývá rozsáhlé spektrum projektů. Myslíme si, že je přínosná i pro kraje a obecně i pro zachování kulturního dědictví,“ vyzdvihla předsedkyně Akademie věd ČR Eva Zažímalová. Podpora spolupráce od Akademie věd podle jejích slov potrvá nadále a oceňují ji i regiony.

Předsedkyně Akademie věd ČR Eva Zažímalová

Dříve byly projekty tradičně jednoleté, což se nově změnilo. „Lze žádat také o víceleté projekty, na dva nebo tři roky, čímž se zjednodušuje administrativa,“ připomněl Tomáš Kostelecký z Akademické rady ČR, který má regionální spolupráci v gesci. „Za spolupráci nově považujeme i přípravu návrhu projektu, který je financovaný třetí stranou, například z evropských fondů,“ doplnil.

Geofyzikální dovednosti od základů

Západními Čechami čas od času otřesou shluky slabších zemětřesení, takzvané zemětřesné roje, které zde zkoumá Geofyzikální ústav AV ČR. Se svým oborem seznamuje i veřejnost – otevřel například Geofyzikální muzeum Skalná nebo zpřístupnil Goethovu štolu v Komorní hůrce.

Už pátým rokem také spolupracuje se žáky Základní školy Skalná v Karlovarském kraji. Děti při exkurzích provádějí například seismická a hydrologická měření. „Vyhlásili jsme i soutěž o magických místech Karlovarského kraje,“ zmínil další popularizační aktivity Milan Brož z Geofyzikálního ústavu AV ČR. „Každoročně také pořádáme akci k výročí narození Johanna Wolfganga von Goetha.“ Básník se totiž významně vepsal do dějin kraje a mimo jiné dal i podnět k vykopání štol, která dnes nese jeho jméno.

Milan Brož

Ohrožený český brouk

Váleček český je kriticky ohroženým druhem krasce, který se vyskytuje pouze na Žatecku a v Roztockém háji v Praze. Stepí, na nichž žije, ale patří k nejohroženějším v Česku. Biologické centrum AV ČR proto ve spolupráci s Ústeckým krajem prozkoumalo v projektu „Kriticky ohrožený endemit českých stepí: Vědecké podklady k ochraně krasce válečka českého“ jeho nároky na stanoviště a navrhl aktivní péči o ně.

„Doporučujeme různé techniky, jak zabránit zarůstání stepí, například pastvou nebo sečí,“ shrnul entomolog Petr Kozel. Dodal, že tato opatření by nepomohla jen válečku, ale i dalším ohroženým druhům, například motýlům modráskům nebo přástevníkům.

Petr Kozel z Biologického centra AV ČR

Bohatství ukryté ve vesmíru

Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR s Hvězdárnou Valašské Meziříčí ve Zlínském kraji v projektu „Rozvoj pozemního segmentu kosmických misí“ odhalují zdroje nerostného bohatství na tělesech Sluneční soustavy. Vytvořily společný koncept satelitní mise SLAVIA, dalším krokem bude vývoj spektrálních kamer. Instituce tak položí základy k analýze meteorů a jejich původu. Společně usilují, aby se Česko stalo velmocí v unikátních instrumentech pro pátrání po přírodních zdrojích ve vesmíru.

Do projektu se podle fyzikálního chemika Martina Feruse zapojili i další partneři. „Regionální spolupráce se rozšířila nejen o akademické subjekty, ale i soukromé firmy a zahraniční pracoviště, která měla zájem o data z naší satelitní mise.“ Ve spolupráci s Hvězdárnou Valašské Meziříčí také pracoviště uspořádalo výstavu Dotkni se exoplanet na zámku v Děčíně.

Martin Ferus z Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR

Zlato z Opavy

Zlatý plechový artefakt z období popelnicových polí je unikátním nálezem, který u nás nemá obdoby. Ve spolupráci brněnského Archeologického ústavu AV ČR a Muzea v Bruntále se podařilo určit jeho původní podobu i například způsob výroby. „Běžně se tyto předměty identifikují jako členky nebo opasky, jistotu ale nemáme,“ řekl archeolog Stanislav Stuchlík. Podle vědců nejpravděpodobněji sloužil právě jako členka.

Za vyvrcholení projektu považuje Matěj Kmošek představení poznatků veřejnosti. Vědci nález vystavili v Muzeu v Bruntále a v Archeologickém ústavu v Brně. „Tím naše plány ale nekončí, chceme zkoumat i původ zlata,“ uvedl Matěj Kmošek ve videomedailonku, který se na prezentaci promítal.

Projekt na setkání představili Nikola Šuhejová z Muzea v Bruntále a Stanislav Stuchlík z Archeologického ústavu AV ČR v Brně.

Fenomén samosprávy

Okresní samospráva byla od poloviny 19. století progresivním a efektivním nástrojem státní správy. Stala se také základnou volební agitace politických stran a oporou pro budoucí dosažení státní samostatnosti. „Historie okresů ale není příliš zpracovaná. Náš zájem o ni se zde protnul s iniciativou, která vzešla od regionálních partnerů,“ vysvětlil Martin Klečacký z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

Výsledkem byla dvoudenní konference „Mezi obcí a státem. Fenomén okresní samosprávy v českých zemích 1848–2002“, kterou uspořádal Masarykův ústav a Archiv AV ČR spolu se Státním oblastním archivem v Praze a Muzeem Podblanicka. „Očekávání od konference se naplnila – podařilo se nejen udělat přehled bádání, ale především propojit historiky s pracovníky paměťových institucí a kolegy z okresních archivů, které mají klíčové zdroje k výzkumu samosprávy,“ zhodnotil Martin Klečacký.

Martin Klečacký

Oltáře na Rychmburku

V nejstarších dochovaných prostorách hradu Rychmburk u Skutče najdete expozici středověkého umění, na níž spolupracoval Ústav dějin umění AV ČR s Regionálním muzeem v Chrudimi. Vystavené oltářní retáblky či jejich části pocházejí z přelomu 15. a 16. století nebo počátku 16. století. Sbírká deskových maleb je unikátní počtem exponátů i kvalitou.

Pomocí fotografií na expozici návštěvník spatří také jinak neviditelnou přípravnou kresbu. „Podle podkreseb můžeme vystopovat jednotlivé umělce,“ vysvětlila kunsthistorička Helena Dáňová.

„Doplnili jsme i další exponáty z archeologických sbírek,“ dodala s tím, že usilovali o to, aby vznikla výstava atraktivní pro návštěvníky.

Helena Dáňová z Ústavu dějin umění AV ČR

Akademie věd ČR uzavírá smlouvy s regiony od roku 2003, postupně je podepsala se všemi 14 kraji. Do spolupráce se zapojují téměř všechny ústavy. Projekty se prezentují jednou ročně na setkání představitelů Akademie věd ČR a zástupců partnerů regionální spolupráce. Přehled uzavřených smluv i více informací o vybraných projektech naleznete na webových stránkách Akademie věd ČR.

Text a fotografie jsou uvolněny pod svobodnou licencí Creative Commons.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Spoluprace-Akademie-ved-s-regiony-pomaha-i-k-zachrane-kulturniho-dedictvi-00001>